

ВПРОВАДЖЕННЯ ТРАДИЦІЙНИХ ТА НЕТРАДИЦІЙНИХ ТЕХНІК ОБРАЗОТВОРЧОГО МИСТЕЦТВА В ПРИКЛАДНІ МЕТОДИКИ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ

Опалюк О. М. Впровадження традиційних та нетрадиційних технік образотворчого мистецтва в прикладні методики соціальної роботи. У статті проаналізовано особливості впровадження традиційних технік образотворчого мистецтва в прикладні методики соціальної роботи. Особливості образотворчої діяльності дитини полягає в обмеженості її технічного аспекту, з одного боку, в поєднанні з дитячою фантазією, нескінченним рядом художніх образів, з другого. Основне завдання традиційного малювання - розвинути у дитини сприйнятливість як базову особистісну якість, прищепити здатність «сприймати», «передавати», «трансформувати», тобто бути споживачем і творцем культури.

Нетрадиційні техніки малювання – це спосіб створення нового, оригінального витвору мистецтва, у якому гармонуює все: і колір, і лінія, і сюжет. Саме нетрадиційні техніки малювання створюють атмосферу розкритості, відкритості, розвиток самостійності дітей, створюють емоційно – позитивне відношення до діяльності. Результат зображувальної діяльності не може бути поганим чи хорошим, робота кожної дитини індивідуальна, неповторна. Термін «нетрадиційний» - означає використання матеріалів, інструментів, способів малювання, які не є традиційними, широко відомими. Існує безліч технік нетрадиційного малювання, їх незвичайність в тому, що вони дозволяють дітям швидко досягнути бажаного результату.

Ключові слова: традиційні техніки, нетрадиційні техніки малювання, образотворче мистецтво, традиційне малювання, прикладні методики, соціальна робота.

Опалюк О. Н. Внедрение традиционных и нетрадиционных техник изобразительного искусства в прикладные методики социальной работы. В статье проанализированы особенности внедрения традиционных техник изобразительного искусства в прикладные методики социальной работы. Особенности изобразительной деятельности ребенка заключается в ограниченности ее технического аспекта, с одной стороны, в сочетании с детской фантазией, бесконечным рядом художественных образов, с другой.

Основная задача традиционного рисования - развить у ребенка восприимчивость как базовую личностное качество, привить способность «воспринимать», «передавать», «трансформировать», то есть быть потребителем и творцом культуры.

Нетрадиционные техники рисования - это способ создания нового, оригинального произведения искусства, в котором гармонирует все: и цвет, и линия, и сюжет. Именно нетрадиционные техники рисования создают атмосферу раскованности, открытости, развитие самостоятельности детей, создают эмоционально - положительное отношение к деятельности. Результат изобразительной деятельности не может быть плохим или хорошим, работа каждого ребенка индивидуальна, неповторима. Термин «нетрадиционный» - означает использование материалов, инструментов, способов рисования, которые не являются традиционными, широко известными. Существует множество техник нетрадиционного рисования, их необычность в том, что они позволяют детям быстро достичь желаемого результата.

Ключевые слова: традиционные техники, нетрадиционные техники рисования, изобразительное искусство, традиционное рисование, прикладные методики, социальная работа.

Виклад основного матеріалу. У теперішній час образотворче мистецтво відіграє велику роль у формуванні гармонійної особистості. Зокрема, традиційне малювання значною мірою впливає на розвиток художнього смаку дітей та молоді і являється однією з складових частин загального процесу її виховання. Способом традиційного малювання можна розвинути внутрішній світ дітей та молоді, відчуті її неповторність і своєрідність, визначити емоційний стан, якісь скриті комплекси, проблеми чи страхи. Образи, які виникають в уяві дітей та молоді відтворюються на папері, здатні допомогти виявити та передати таким безпечним і своєрідним способом всі ті думки, почуття, прагнення та бажання, які так складно передати словами. Образотворча діяльність відіграють важливу роль в основному психічному та інтелектуальному розвитку дитини. Малювання — найбільш природний і захопливий вид діяльності дітей та молоді, у якому вони реалізують потребу самовираження, формують естетичний смак, відчуття гармонії, розширюють кругозір, розвивають творчі здібності, дрібну моторику рук, художнє сприйняття життя. Твори мистецтва, на протязі всієї історії існування цивілізації, ставали яскравим відображенням людських мрій, бажань і пристрастей, відображенням великих подвигів та перемог, глибоких розчарувань та трагічних втрат. Заняття мистецтвом слугувало людям засобом звільнення від напруги і стресів, допомагало у вирішенні величезного спектру проблем, створювало душевний комфорт, наповнювало життєвою енергією, відновлювало життєві сили, виступало

засобом психологічного і духовного відродження.

З упевненістю можна сказати, що кожна дитина народжується з природними творчими задатками, але творчими людьми виростають лише ті, умови виховання яких дозволили розвинути ці здібності вчасно. Багато залежить від того, хто опиниться поруч із дітьми, коли вони робитимуть перші кроки у складний та багатогранний світ мистецтва. Світ мистецтва безмежний. Пізнавати його ми будемо не день, не рік, а все життя. Тому, починаючи з дошкільного навчального закладу, соціальний працівник покликаний розвивати в дітей художній смак, виховувати важливу для людини якість – любов до мистецтва, до прекрасного. Зорові образи, створені мистецтвом, легко запам'ятовуються й залишаються в пам'яті надовго. Вони збагачують емоційний світ, учать яскравіше сприймати навколишнє життя.

Витоки творчих сил людини йдуть із дитинства, з того часу, коли творчі прояви часто мимовільні та життєво необхідні. Дитяча художня творчість має свої особливості, тож необхідно навчитися керувати особливостями її виявлення, розробляти методи, що пробуджують та розвивають дитячу творчість. Під поняттям розвитку творчої активності дитини ми розуміємо якісні зміни в пізнавальній діяльності дітей, що відбуваються внаслідок розвитку вмінь та навичок мистецької діяльності. Науковці відводять значну роль заняттям художньою діяльністю, а також усій виховній роботі з дітьми щодо розвитку в них уміння сприймати красу в навколишньому світі та в творах мистецтва, які відіграють велику роль у загальному і творчому розвитку дитини. Інтерес до образотворчої діяльності дітей зумовлюється його важливістю для розвитку особистості дитини, і з роками потреба в ній не послаблюється, а ще більше зростає [1].

Витоки здібностей та обдарувань дітей – на кінчиках їх пальців. Від пальців ідуть струмочки, які дають наснаги творчій думці. Іншими словами, чим більше майстерності в дитячих долоньках, тим розумніша дитина. (В.О. Сухомлинський) [1].

Образотворча діяльність має важливе значення для всебічного розвитку особистості. У процесі створення зображення в дитини формуються спостережливість, естетичне сприйняття, художній смак, творчі здібності. Образотворча діяльність надає можливість доступними засобами висловити емоційний стан дитини, її ставлення до навколишнього світу, вміння самостійно створювати прекрасне, а також бачити його у творах мистецтва.

Сприятливий розвиток дитячої творчості залежить від правильного керівництва з боку дорослих. Великого значення в організації образотворчої діяльності дітей набуває вміння вихователя пов'язати особливості створення художнього образу в мистецтві з власне художньою діяльністю дітей; адаптувати виразні засоби мистецтва живопису, графіки в такий вид образотворчої діяльності, як малювання;

виразні засоби скульптури – в ліплення; вчити дітей створювати декоративні роботи за мотивами народного декоративно-ужиткового мистецтва, використовувати елементи конструкторських рішень архітектури у конструктивній творчості дітей.

Найважливішою умовою розкриття творчої активності дітей є створення загальної атмосфери доброзичливості, свободи, можливості досягти успіху для кожної дитини. Таке завдання вимагає особливої уваги. Під час виконання дітьми завдань їм необхідно надавати допомогу. Слід намагатися організувати спілкування таким чином, щоб кожна дитина могла відкрито радіти результатам як власної, так і спільної творчості.

У процесі зображувальної діяльності забезпечується всебічне виховання учнів: сенсорне, розумове, естетичне, моральне, трудове. Зображувальна діяльність тісно пов'язана з сенсорним вихованням. Безпосереднє, чуттєве знайомство з предметами та явищами, з їхніми властивостями та якостями складають лінію сенсорного виховання.

Зображувальна діяльність – це специфічне образне пізнання дійсності. Для того щоб намалювати, зліпити будь-який предмет, попередньо потрібно добре з ним ознайомитись. Формування уявлень про предмети потребує засвоєння знань про їхні властивості та якості, форму, колір, величину, положення в просторі. Діти знаходять ці якості, порівнюють предмети, знаходять схожість та відмінність, тобто виконують розумові дії. Таким чином, зображувальна діяльність сприяє сенсорному вихованню, розвитку наочно-образного мислення [2].

Навчання образотворчій діяльності в прикладних методиках соціальної роботи сприяє формуванню таких розумових операцій, як аналіз, синтез, порівняння, узагальнення. У процесі спостережень, при обстеженні предметів та їхніх частин перед зображенням, дітей вчать виділяти форму предметів та їхніх частин, величину і розміщення частин у предметі, колір. Зображення різних за формою предметів потребує їх зіставлення та встановлення відмінностей. Разом з тим діти вчать порівнювати предмети, явища та виділяти в них загальне та відмінне, об'єднувати предмети за схожими ознаками.

На заняттях із образотворчої діяльності соціальний працівник розвиває мовлення дітей: засвоєння назв форм, кольорів та їх відтінків, просторових позначень сприяє збагаченню словника; висловлювання в процесі спостережень за предметами та явищами, при обстеженні предметів, а також при розгляданні ілюстрацій, репродукцій картин художників позитивно впливають на розширення словникового запасу та формування зв'язного мовлення. Використання образних порівнянь, віршів для естетичної характеристики предметів сприяє розвитку виразного мовлення.

При проведенні занять з використанням різноманітних технік образотворчого мистецтва виникають сприятливі умови для формування

таких якостей, як ініціативність, допитливість, розумова активність та самостійність, цікавість. Велике значення зображувальної діяльності полягає в тому, що вона є засобом естетичного виховання. У процесі зображувальної діяльності створюються сприятливі умови для розвитку естетичного сприймання та емоцій, які поступово переходять в естетичні почуття [3].

Для естетичного виховання дітей та молоді для розвитку їх зображувальних здібностей велике значення має знайомство з творами образотворчого мистецтва. Яскравість, виразність образів у картинах, скульптурі, архітектурі, творах прикладного мистецтва допомагають дітям глибше та повніше сприймати явища життя та знаходити образні вираження своїх вражень у малюнках, ліпленні, аплікації. Поступово у дітей розвивається художній смак.

Соціальний педагог та соціальний працівник повинні навчити дітей та молодь різним технікам малювання. Зразковий перелік: малювати можна не тільки пензликом, олівцем а поролоном, ватою, тканиною, картоплею й т.д; використання пальчикового живопису; малювання свічко; малювання по мокрому паперу; малювання щітками різного розміру; торцювання; колаж; виготовлення об'ємної, рваної чи модульної аплікації; графографія; кляксографія; монотипія; акватипія; крапковий малюнок; малювання по зім'ятому паперу; малювання по копіювальному паперу та інші. Заняття можуть проводитися в комплексі з музичним вихованням, розвитком мови, ознайомленням з навколишнім середовищем коли використовують не лише олівці, а й фарби.

Нетрадиційні техніки малювання – це спосіб створення нового, оригінального витвору мистецтва, у якому гармонує все: і колір, і лінія, і сюжет. Саме нетрадиційні техніки малювання створюють атмосферу розкнутості, відкритості, розвиток самостійності дітей, створюють емоційно – позитивне відношення до діяльності. Результат зображувальної діяльності не може бути поганим чи хорошим, робота кожної дитини індивідуальна, неповторна.

Термін «нетрадиційний» - означає використання матеріалів, інструментів, способів малювання, які не є традиційними, широко відомими. Існує безліч технік нетрадиційного малювання, їх незвичайність в тому, що вони дозволяють дітям швидко досягнути бажаного результату.

Мета – спонукати дітей вдосконалювати свої малюнки шляхом експериментування, самостійного пошуку, застосовування різних матеріалів у процесі роботи. Звичайно ж, це робота не одного дня, а поступова наполеглива праця. Вона приносить радість, бо це творчий процес. Неординарність, індивідуальність є проявом того особливого, що якраз і відображає талановитість та обдарованість дітей. Спрямована на розвиток в учнів творчості, в результаті, якої дитина створює нове,

оригінальне, проявляє уяву, реалізує свій задум, самотійно знаходить засоби для його втілення.

Досвід показує, що малювання нетрадиційними матеріалами дозволяє дитині: отримувати незабутні позитивні емоції; активізувати художній потенціал; привчитися до творчості; розвивати творчу уяву та самотійність; розвивати дрібну моторику рук; проявити індивідуальність; позбутися психологічних меж, страхів (раптом не вийде так, як потрібно).

Перелік нетрадиційних технік зображувальної діяльності, що використовую у роботі з дітьми: штампування (печатками, листям, псевдофорт, овочами); використання трафарету; малювання сухим пензликом, пензликом для клею; пуантилізм (малювання крапочками); малювання жатим папірцем; малювання на жатому папірці; малювання серветками; малювання свічкою; вітраж; гратаж або продряпування; малювання на фользі; плямографія; малювання за допомогою соломинки; набризкування, малювання зубною щіткою; пластиліновий живопис; колаж; монотипія; малювання на зволоженому папері; малювання на склі.

Гратаж. Граттаж (від фр. *gratter* - шкребти, дряпати) - спосіб виконання малюнка шляхом продрапування пером або гострим інструментом паперу або картону, залитих тушшю. Інша назва техніки - воскографія. Твори, виконані в техніці граттажа, відрізняються контрастом білих ліній малюнка і чорного фону і схожі на ксилографію або ліногравюру.

Лист паперу спочатку покривається воском. Зверху наноситься чорна гуаш або туш. Лист повинен висохнути. Після цього гострим предметом (голкою, зубочисткою, шилом) наносяться контури малюнка. Останнім етапом роботи буде повне продрапування малюнка.

Пластиліновий живопис - це об'ємне зображення малюнка, яке наноситься на картон або скло за допомогою пластиліну. Спочатку на картон наносяться контури певної композиції. А потім за допомогою пластиліну наносяться кольори.

Акватипія. Господарче мило натерти, розчинити водою до густини сметани. Широким пензлем нанести розчин на шматок лінолеуму (картону, поліетилену), густі гуашеві фарби кількох відтінків нанести на розчин мила. Притиснути аркушем паперу. Обережно зняти папір, промалювати пензлем що підкаже фантазія.

Техніка набризкування. Використовуючи цю техніку, необхідно вчити дітей набрати на кінчик щетинного пензля фарбу, пензлик нахилити над аркушем і провести пальцем проти ворсу; застосовувати цю техніку для тонування паперу, створення сюжетних малюнків: зоряне небо, квітучі луки, а також – окремих образів: квітуче дерево, дерево з плодами. Можна запропонувати дітям на аркуш паперу перед

використанням цієї техніки покласти вирізані із картону силуети, які потім зняти, а їх відбитки розфарбувати.

Малювання восковою або парафіною свічкою. Віск або парафін залишає на папері невиразний слід, немає яскравості, як від звичайних олівців чи фломастерів. Така техніка малювання свічкою називається «Сліпим малюванням»: на папір наноситься якийсь малюнок свічкою, потім зверху тонується увесь аркуш аквареллю і на кольоровому тлі проявляється зображення. Для такого виду малювання краще брати саме розведену водою акварель, то вона прозора, на відміну від гуаші, а віск містить стеарин, який відштовхує воду.

Гратографія. Аркуш картону натирається парафіною свічкою. Потім покривається темною гуашню, змішаною з дитячим милом. Мило знежирює поверхню і допомагає рівномірно затонувати аркуш. Після висихання фарби, за допомогою загостреного олівця, продряпується малюнок.

Малювання на зволоженому аркуші паперу. Акварель по-мокрому – дозволяє отримати малюнки з розмитими, нечіткими контурами, створити колірні переходи, ніжність, гармонійність колірних узгоджень. Зволожується аркуш паперу і кладеться на вологу серветку. Потім наноситься малюнок пензликом або пальчиком, вмоченим у акварельні фарби.

Малювання зубною щіткою. Для малювання зубною щіткою потрібна густа, напівсуха гуашева фарба. Зубну щітку потрібно вмочити у фарбу. Доторкатися до аркуша паперу потрібно усім ворсом, щоб від кожної ворсинки залишався слід. Для того, щоб набирати фарбу іншого кольору, треба гарно вимити щіточку водою і витерти насухо серветкою.

Малюємо квачиком квіти, тварин. Квачиком малюємо так само, як і звичайним пензликом. Для малювання треба підготувати фарби – акварельну або гуашеву, баночку з водою, папір білий або кольоровий, довільного розміру та форми квачик тримаємо у руці трьома пальцями, як і пензлик. Добре змочуємо квачик у воді, набираємо на нього фарби та малюємо. Квіти краще малювати напівсухим квачиком або кінчиком. Як зробити квачик для малювання? Візьміть цупкий, але м'який квадратний клаптик тканини розміром 8x8 см. Згорніть цей клаптик так, щоб він набрав форми конуса, обмотайте цей конус ниткою та зав'яжіть. Квачик для малювання готовий. Бажано, щоб їх було кілька – окремо для кожної фарби або близьких за кольором фарб.

Техніка малювання відбитками – друкування. Зображення з відбитків листочків створюйте так:

1. Назбирайте під час прогулянки різних листочків. Намагайтеся знайти якомога більше листочків різної форми.

2. Приготуйте кілька білих чи різнокольорових аркушів, гуашеві фарби, пензлики.

3. Обміркуйте, які тварини, рослини зображуватимете, з яких листочків можна буде скласти їхні силуети.

4. Відберіть потрібні листочки, покладіть їх на клейонку або аркуш, що її замінить, та зафарбуйте гуашшю відповідних кольорів. Намащуйте фарбу від середини до країв листочка.

5. Обережно підніміть перший листочок за «хвостик» - черешок, покладіть його на чистий аркуш і добре притисніть. Так само зробіть решту необхідних відбитків.

6. Тепер пензликом намалюйте дрібні деталі: очі й носи ки звірятам, стебла до квітів, орнаменти на вазах тощо.

Пуантилізм. Пуантилізм – це цікавий і незвичайний напрям в живописі. Походить від слова «пуанти»- пуанти (взуття) балерини, які залишають крапки. Для роботи замість пензля нам необхідна паличка з намотаною ватою (паличка для чистки вуха).

Монотипія. Монотипія – це один з видів друкованої графіки. Особливість даної техніки полягає в тому, що фарба довільно наноситься пензликом на ідеально гладеньку поверхню (скло, оргскло, дзеркало і т. д.) і з утвореного малюнку художник робить відтиск на папері.

Роботи в цій техніці виконуються в три етапи. Отже, перший етап у створенні картини за допомогою техніки монотипії – це нанесення довільної комбінації фарб на гладеньку поверхню (в даному випадку оргскло). Після цього (поки фарба не висохла) зверху накладається аркуш паперу. Одне і те саме зображення двічі отримати неможливо. Монотипія техніка непередбачувана. Тому важливо проявити фантазію та намагатися розгледіти в відтисках якесь зображення. Цей вид живопису можна використовувати при тонуванні паперу, для малювання пейзажів, або абстрактних композицій, фон можна зробити як одноколірним так і різнобарвний.

Отже, образотворче мистецтво — найбільш природний і захопливий вид діяльності дітей та дорослих в прикладних методиках соціальної роботи, у якій вони реалізують потребу самовираження, формують естетичний смак, відчуття гармонії, розширюють кругозір, розвивають творчі здібності, дрібну моторику рук, художнє сприйняття життя для розвитку творчих здібностей та проведення арт-терапії.

Список використаних джерел

1. Опалюк О.М., Опалюк Т.Л., Лісовий О.І. Декоративно-ужиткова робота: Навчально – методичний посібник. – Кам'янець-Подільський: ТОВ «Друк-Сервіс», 2012. – 196 с.

2. Опалюк О.М., Опалюк Т.Л., Лісовий О.І. Образотворче мистецтво зі спеціальною методикою викладання. Навчально-методичний посібник. Кам'янець-Подільський Медобори-2006, ПП Мошак М.І., 2009. – 224 с.

3. Миронова С.П., Гаврилов О.В., Ляшенко О.М., Опалюк О.М., Левицький В.Е., Вержиховська О.М. Навчальний посібник. Методика навчання учнів 1-4-х класів спеціальної школи. Кам'янець-Подільський.: ТОВ«Друк-Сервіс», 2011. – 312 с.

Spisok vikoristanih dzherel

1. Opaljuk O.M., Opaljuk T.L., Lisovij O.I. Dekorativno-uzhitkova robota: Navchal'no – metodichnij posibnik. – Kam'janec'-Podil's'kij: TOV «Druk-Servis», 2012. – 196 s.

2. Opaljuk O.M., Opaljuk T.L., Lisovij O.I. Obrazotvorche mistectvo zi special'noju metodikoju vikladannja. Navchal'no-metodichnij posibnik. Kam'janec'-Podil's'kij Medobori-2006,PP Moshak M.I., 2009. – 224 s.

3. Mironova S.P., Gavrilov O.V., Ljashenko O.M., Opaljuk O.M., Levic'kij V.E., Verzhihovs'ka O.M. Navchal'nij posibnik. Metodika navchannja uchniv 1-4-h klasiv special'noï shkoli. Kam'janec'-Podil's'kij.: TOV«Druk-Servis», 2011. – 312 s.

Opalyuk O. M. Introduction of fine arts traditional techniques into applied methods of social work. The article analyzes the peculiarities of introduction of fine arts traditional techniques into applied methods of social work. The peculiarities of child's visual activity are limited to its technical aspect, on the one hand, and are combined with child's imagination and unlimited number of artistic images, on the other. The main task of conventional drawing is to develop child's perception as a basic individual characteristics and cultivate the ability to "perceive", to "transmit" and to "transform", being a consumer and a creator of culture.

Nontraditional painting techniques are a way of creating a new, original work of art, in which everything harmonizes: both color, line, and plot. It is the non-traditional drawing techniques that creates an atmosphere of looseness, openness, the development of children's autonomy, and creates emotional and positive attitudes toward activity. The result of figurative activity can not be bad or good, the work of each child is individual, unique. The term "non-traditional" means the use of non-traditional materials, tools, and methods of use that are widely known. There are many techniques of non-traditional drawing, their unusual fact that they allow children to quickly achieve the desired result. Key words: traditional techniques, non-traditional drawing techniques, fine arts, traditional drawing, applied methods, social work.

Key words: traditional techniques, fine arts, conventional drawing, applied methods, social work.

Отримано 20.04.2018